

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

щодо формування та реалізації місцевих політик у сфері протидії туберкульозу та ВІЛ/СНІДу (Київська область)

1. Аналіз ситуації станом на лютий 2018 року

Сучасний стан розвитку епідемії ВІЛ-інфекції на території області характеризується високою активністю прихованого компонента епідемічного процесу, який формується за рахунок недиагностованих хворих на ВІЛ-інфекцію. Отримані дані свідчать, що від третини до половини ВІЛ-позитивних осіб, виявлених за даними лабораторних досліджень, залишаються поза медичним спостереженням та є джерелом поширення ВІЛ-інфекції. Запорукою зупинення епідемії є розширення доступу до послуг профілактики, консультування і тестування (КіТ), перш за все представників уразливих груп населення (далі УГ) що мають найвищий ризик інфікування вірусом імунодефіциту людини (далі ВІЛ), оскільки, як свідчить міжнародний та вітчизняний досвід, залучення людей, які вживають ін'єкційні наркотики (далі ЛВІН) до програм профілактики забезпечує, в тому числі, і високу прихильність пацієнтів цієї групи до лікування таких соціально небезпечних хвороб як туберкульоз, вірусні гепатити та інфекції, що передаються статевим шляхом.

В умовах скорочення обсягів фінансової та технічної допомоги міжнародних організацій відсутність реальної фінансової підтримки з державного та місцевих бюджетів для подальшого впровадження медико-соціальних програм у сфері протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу несе ризики нівелювання багаторічних зусиль та загрожує погіршенням епідемічної ситуації в Київській області щодо туберкульозу, ВІЛ-інфекції та ко-інфекції ВІЛ/туберкульоз.

На сьогодні всі послуги з профілактики для УГ, зокрема ЛВІН, надаються переважно неурядовими організаціями за рахунок коштів зовнішніх донорів. Разом з тим Держава, в ході переговорів з представниками Глобального Фонду, гарантувала фінансування Національної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу за рахунок коштів державного бюджету. Виходячи з цієї концепції була прийнята Національна програма в рамках якої заплановано надання послуг з профілактики 160 тисячам ЛВІН. Відповідним чином була розроблена і прийнята «Київська обласна соціальна програма протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2017-2018 роки», в рамках якої передбачено надання послуг з профілактики, у тому числі і для ЛВІН. Це свідчить про те, що держава та органи місцевого самоврядування мають підтвердити свою ключову роль у відповіді на епідемію. Отже вже сьогодні необхідно започаткувати таку практику, оскільки основні зусилля мають бути спрямовані саме на профілактику, що дасть змогу забезпечити, насамперед, сталість системи ВІЛ-послуг і зменшить загальні витрати на заходи з протидії ВІЛ/СНІДу. Такій підхід обумовлений задекларованими пріоритетами реформи загальної системи охорони здоров'я та сучасною концепцією громадського здоров'я, яка передбачає прикладати основні зусилля саме у сфері профілактики та забезпечення сталості послуг для УГ.

2. Обґрунтування необхідності запровадження послуг профілактики

За рекомендованими ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» розрахунками оціночна кількість споживачів ін'єкційних наркотиків у Київській області становить 8100 осіб. При цьому станом на 01.01.2017р. на диспансерному обліку перебувало лише 972 ЛВІН, 172 з яких є учасниками програми ЗПТ (18%). Тобто понад 7 тисяч осіб, що складає 88% від загальної чисельності даної групи найвищого ризику, перебувають «по за увагою» спеціалізованих медичних закладів і є «важкодоступними» для надання послуг з профілактики та лікування.

Станом на сьогодні жодна з державних установ не залучена до надання послуг профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу споживачам ін'єкційних наркотиків.

Разом з тим на території Київської області послуги з профілактики для ЛВІН надаються за рахунок коштів Глобального фонду двома неурядовими організаціями:

1. ВБО «Конвіктус Україна» надає пакет профілактичних послуг для ЛВІН:

- розповсюдження шприців, голок та спиртових серветок;
- розповсюдження інформаційних матеріалів;
- розповсюдження презервативів;
- тестування на ВІЛ, гепатит С;
- скринінг на туберкульоз;
- направлення, переадресація та супровід клієнтів до СНІД-центру та інших профільних ЛПЗ;
- наближення та надання профілактичних послуг в умовах мобільної амбулаторії;
- кейс-менеджмент.

2. БО «100% життя. Київській регіон» забезпечує надання наступних профілактичних послуг для ЛВІН, які живуть з ВІЛ (інтервенція «Школа пацієнта»):

- формування прихильності до системи медичних послуг, зокрема до активної диспансеризації.

За 2017 рік лише НУО охопили послугами профілактики понад 9000 ЛВІН. При цьому, слід зазначити, що 100% цих послуг надається за рахунок коштів Глобального фонду.

Необхідність і важливість організації профілактичних послуг на рівні СНІД-центру, окрім іншого, обумовлена тим, що наприклад, у 2016 році з 1266-ти осіб, яким було встановлено діагноз ВІЛ-інфекція, лише взято під медичний нагляд 1075. Тобто понад 190 ВІЛ-інфікованих пацієнтів втрачено для подальшого медичного супроводу. Запровадження системи профілактичних послуг, дозволить забезпечити постійний контакт з представниками важкодоступної цільової групи і таким чином зменшити частку випадіння ВІЛ-позитивних пацієнтів тим самим забезпечивши безперервність надання медико-соціальних послуг.

Враховуючи, той факт, що у майбутньому буде припинено фінансування з боку міжнародних організацій, запровадження профілактичних послуг на базі закладу охорони здоров'я дозволить, перш за все, забезпечити сталість діючої системи послуг, за рахунок стабільного фінансування бюджетними коштами.

3. Прогноз позитивних змін у випадку запровадження послуг з профілактики ВІЛ/СНІД

Перш за все слід зазначити, що розширення і вдосконалення системи надання послуг з профілактики представникам КГН відповідає загальній концепції реформування державної системи, що спирається на принцип децентралізації влади.

З огляду на це одним з завдань Національної і відповідно обласної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2017-2018 роки визначено надання ЛВІН пакету комплексних профілактичних послуг, рекомендованого ВООЗ та ЮНЕЙДС з урахуванням кращого світового досвіду.

Разом з тим, з огляду на збільшення кількості осіб, що будуть залучені до послуг з профілактики, за рахунок бюджетних коштів, з'явиться можливість розширити спектр послуг (розширений пакет), запровадити нові моделі надання таких послуг, а значить збільшити їх кількість різновиди.

Слід, також зазначити, що, окрім суттєвого впливу на зменшення темпів епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу та соціально-небезпечних хвороб, будуть досягнуті набагато ширші за своїм впливом результати які дозволять більш ефективно вирішувати проблеми міської громади, а саме:

- буде підвищено доступність і адресність послуг та забезпечено охоплення ними більшої кількості представників важкодоступних груп населення;
- з'явиться потужний стимул до постійного підвищення якості й ефективності послуг завдяки конкуренції між організаціями потенційними надавачами послуг;
- з'являться нові можливості для оптимізації бюджетних витрат;
- за рахунок відкритості процедур розроблення та прозорості у закупівлі послуг буде забезпечено протидію проявам корупції та протекціонізму.

3. Можливі варіанти забезпечення надання профілактичних послуг для ЛВІН

1. Інтеграція послуг профілактики у роботу лікувально-профілактичних закладів

Переваги:

✓ Запровадження профілактичних послуг силами персоналу закладу сприятиме розширенню сфери компетенції обласного СНІД центру як головного профільного закладу охорони здоров'я на який покладено функцію профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу.

✓ Організація профілактичних послуг дозволить забезпечити надання комплексного пакету послуг саме для представників основної групи ризику.

Недоліки:

✓ В штаті обласного СНІД центру працює лише 2 соціальних працівника які мають інші функції – формування прихильності до АРТ, тому необхідна організація щонайменше 2-х нових робочих місць.

✓ У штаті установи не має відповідно підготовлених працівників які б могли забезпечити контакти з цільовою групою, володіли інформацією щодо поточних змін у діючій наркосцени та були знайомі з особливостями поведінки і загальною "субкультурою" цільової групи. Навіть за наявності розширення штату закладу, необхідно буде запровадити програму відповідного навчання для нових співробітників.

✓ Спеціалісти закладу не мають досвіду організації надання таких послуг саме для представників «важкодоступних» груп населення.

✓ Запровадження таких послуг потребує додаткових виплат персоналу оскільки профілактичні послуги часто мають надаватись у позаробочий час, враховуючи особливості поведінки споживачів ін'єкційних наркотиків

✓ Не можливо забезпечити безпеку персоналу оскільки послуги надаються у місцях скупчення споживачів наркотиків у позаробочий час де існує певна кримінальна напруженість.

2. Закупівля послуг у неурядових організацій

Переваги

✓ Неурядові організації мають багаторічний досвід такої роботи і здатні взяти на себе функції із надання профілактичних послуг саме для представників важкодоступних, соціально-дезадаптованих груп населення які складають осередок розповсюдження ВІЛ-інфекції і таких соціально-небезпечних хвороб, як ВГС, туберкульоз та ін.

✓ Неурядові організації мають у своєму розпорядженні підготовлений відповідним чином персонал. Фахівці соціальної роботи володіють необхідними навичками встановлення контакту з цільовою групою, знають місця постійного скупчення клієнтів і здатні забезпечити безпеку на тій території де надаються послуги.

✓ НУО які працюють у сфері ВІЛ-сервісу мають багаторічний досвід ефективного використання бюджетних коштів та здатні забезпечити всі вимоги щодо фінансової дисципліни та звітності.

Недоліки

✓ Існують певні складнощі щодо проведення моніторингу та підготовки належних форм звітності по наданню послуг неурядовими організаціями.

✓ Не до кінця відпрацьовано механізм оцінки ефективності та якості наданих профілактичних послуг.

4. Висновки та рекомендації

На підставі проведеного аналізу, з огляду на те, що запровадження профілактичних послуг силами закладу охорони здоров'я потребує, окрім бюджетних коштів, залучення інших додаткових ресурсів, найбільш прийнятним можна вважати модель закупівлі послуг з профілактики у неурядових організацій. Оскільки НУО, як провайдери послуг, пропонують практично готову, відпрацьовану роками модель надання послуг з профілактики, при цьому мають багаторічний досвід роботи саме зі споживачами наркотиків і користуються довірою цієї «важкодоступної» групи населення, а значить можуть забезпечити постійний контакт з клієнтами.

Окрім цього більшість неурядових організацій, що працюють у сфері ВІЛ-сервісу мають багаторічний досвід взаємодії з державними установами, надають низку інших

соціальних послуг, неодноразово отримували фінансування як з обласного та і міського бюджетів, а значить здатні ефективно використати надані кошти та забезпечити всі вимоги щодо фінансової дисципліни та звітності.

У разі прийняття рішення про закупівлю профілактичних послуг у неурядових організацій з метою забезпечення належного рівня надання послуг постачальники мають відповідати наступним вимогам:

- Досвід роботи у сфері профілактики щонайменше 5 років;
- Наявність відповідно підготовлених фахівців для надання профілактичних послуг;
- Наявність листів підтримки щонайменше від 2-х державних установ-партнерів які підтвердять рівень професійної компетенції НУО.

5. Рекомендації регіональному координатору

На підставі проведеного аналізу, з огляду на те, що здебільшого місцеві політики сформовані з огляду на забезпечення перехідного періоду фінансування та те, що запровадження медико-соціальних послуг для УГ буде поступово здійснюватися за рахунок бюджетних коштів, потрібно посилити участь представників спільноти у процесах реалізації місцевих політик у сфері протидії ТБ та ВІЛ/СНІДу.

Для цього регіональному координатору потрібно здійснити:

1. Проаналізувати існуючі консультативно-дорадчі органи виконавчої влади, які координують діяльність у сфері громадського здоров'я, захисту прав уразливих груп, взаємодії та комунікацій з громадськістю.

2. Увійти до складу обласної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу, координаційної ради з питань розвитку громадянського суспільства та/або інших консультативно-дорадчих органів виконавчої влади.

3. Виступити з ініціативою розробки проекту регіональної соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Київській області на період 2019-2023 роки.

4. Забезпечити системний моніторинг та оцінку якості профілактичних послуг для УГ силами спільноти ЛЖН шляхом налагодження партнерства з НУО та державними закладами та установами, які надають медико-соціальні послуги УГ населення.

5. Налагодити співпрацю з регіональними ЗМІ щодо висвітлення питань, які стосуються невирішених проблем спільноти людей, які вживають наркотики.

6. Забезпечити моніторинг та контроль за станом виконання Плану заходів реалізації Стратегії забезпечення сталої відповіді на епідемії ТБ та ВІЛ в Київській області: ініціювання публічних обговорень, винесення питань на засідання обласної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ/СНІДу, надсилання запитів на інформацію до державних закладів та установ тощо.

Консультант проекту

О.С. Загребельний